

Cu privire la Eneoliticul Final de pe cursul inferior al Argeșului

Dr. Cristian Schuster & Traian Popa
cristianschuster@yahoo.com

Investigațiile, derulate cu intermitențe în ultimii 21 de ani, la Mironеști-Malul Roșu¹, în județul Giurgiu, ne-au permis descoperirea unei situații arheologice interesante. Pe un bot înaintat în valea Argeșului a terasei din dreapta a râului, înalt de cca. 83 m, au fost săpate o serie de complexe și a fost găsită o pleiadă de materiale din diferite epoci, printre care și din Eneoliticul Final.

Astfel, pentru cultura Cernavodă I, a fost identificată o posibilă groapă, puternic afectată în partea sa superioară, ce a adăpostit, printre altele, și un recipient întregibil², modelat dintr-o pastă de bună calitate, din categoria celei semifine, cu nisip cu bobul mic și mică în compoziție. Alături de acest vas au mai fost găsite câteva fragmente, realizate din același tip de pastă și purtând decor tipic pentru ceramica acestei manifestări culturale³.

Tot Eneoliticului Final, dar de data aceasta aspectului Brătești, îi aparțin câteva fragmente ceramice⁴, în special din pastă grosieră, dar și, mult restrânse numeric, din pastă semifină și fină, precum și două așchii de silex și o parte dintr-un idol zoomorf.

Trebuie precizat că, pentru ambele expresii culturale, la Mironеști-Malul Roșu nu au putut fi depistate straturi arheologice ca atare. Ba mai mult, dacă în cazul culturii Cernavodă I avem urmele unei probabile gropi (menajere? de provizii?), pentru aspectul Brătești nu s-a depistat niciun complex.

Materialele Cernavodă I, depistate în campaniile 2005-2007, au fost localizate răzlețit în mai toate secțiunile practicate în acei ani (S. 3-21); în schimb, fragmentele Brătești au putut fi recuperate numai din *Secțiunea 18* (dimensiuni=8,00 x 2,00), deschisă în 2007. În această din urmă secțiune au fost găsite numai două cioburi Cernavodă I, și acelea în *Caroul 1*, la adâncimea de -0,76 m. Piesele Brătești s-au descoperit în *Carourile 3-4*, la adâncimea de -0,83-0,75 m. Nu se poate vorbi, așadar, de vreun amestec de material arheologic sau de vreo suprapunere.

Judecând numai după cantitatea de ceramică recuperată, se poate spune că, aparent, grupul Cernavodă I a „zăbovit” o perioadă mai îndelungată la Mironеști-Malul Roșu sau a fost mai numeros, în consecință producând mai mult „gunoi menajer”. Comunitatea Brătești posibil să fi staționat numai foarte puțin aici fiind, totodată, și mai restrânsă numeric. Cu greu putem intui dacă cele două grupuri s-au întâlnit sau, dimpotrivă, dacă s-au succedat. La fel, în acest din urmă caz, cine a poposit întâi aici?

¹ C. Schuster, T. Popa, *Mironеști. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Bibliotheca Giurgiuvensis. Monografia III, Giurgiu, 2008, cu lit. mai veche.; C. Schuster, T. Popa, D. Panait, M. Panait, *Mironеști, Punct: Malul Roșu*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. A XLIII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Târgoviște, 27-30 mai 2009*, Valachica XXI, Târgoviște, 2009, pp. 149-150.

² C. Schuster, T. Popa, *op. cit.*, p. 47 și fig. 65.

³ *Ibidem*, p. 47 și pl. XLII/2.

⁴ *Ibidem*, p. 47 și pl. XCIII.

Cei care au venit din sud, de la Dunăre, adică grupul Cernavodă I sau cei care au coborât pe Argeș în jos, anume reprezentanții aspectului Brătești?

În literatura de specialitate⁵, despre aspectul Brătești se afirmă că s-a dezvoltat din cultura Gumelnița, ai cărei reprezentanți, unii, s-au văzut nevoiți a se retrage spre zona deluroasă a Munteniei la presiunea comunităților Cernavodă ce pătrundeau dinspre est, din regiunea nord-pontică. Alți specialiști, în special Alexandru Vulpe⁶, consideră că trebuie avută mai multă grijă în definirea urmelor Brătești ca aparținând „*urmașilor*” grupurilor Gumelnița ce s-au repliat dinspre sud.

În general, aspectul Brătești este socotit o manifestare specifică zonei colinare. Dealtfel, majoritatea siturilor identificate, au fost reperate în acel areal, din nord-vestul Munteniei. Cu toate acestea, urmele unor comunități Brătești au fost găsite și mai spre sud, atingând orașul Buftea⁷. Interesant este că, acolo, în punctul „*La gropi*”, pe terasa din stânga râului Colentina, alături de ceramica Brătești a fost identificat și un fragment ceramic Cernavodă I.

Dacă tot am pomenit de această din urmă cultură, amintim că situri relativ apropiate celui de la Mironești-Malul Roșu au fost descoperite la Radovanu-Gorgana întâi, Căscioarele-Ostrovel, Chirnogi-Florea Baltag, Ulmeni-Tăușanca, Oltenița-Renie I, Sultana-Valea Orbului, Greaca-La Cruțescu⁸.

Situl Cernavodă I de la Mironești-Malul Roșu face parte din categoria așezărilor situate pe terasele înalte sau dealuri ale acestei manifestări⁹. Din punct de vedere geografic aparține „*arealului vestic*” al culturii, iar conform periodizării, *fazei c*¹⁰. În lumina ultimelor cercetări, este evident că grupuri Cernavodă I târzii, de *fază b-c*, au pătruns dinspre Dobrogea și estul Munteniei spre vest. Axul principal al acestei „*migrații*” a fost Dunărea. Din apropierea acesteia au urcat ulterior spre nord, pe apele interioare. În cazul nostru, Argeșul și apele sale secundare: Dâmbovița, Colentina, Neajlovul. Așa se explică prezența unor vestigii la Radovanu-Gorgana întâi, Mironești-Malul Roșu, Buftea-La gropi.

Așezările Brătești, prin principala formă relief a arealul de răspândire a culturii, anume colinar, au ocupat fie terasele unor râuri sau pârauri (Brăteștii de Sus, Cazaci,

⁵ E. Tudor, *Un aspect cultural post-gumelnițean descoperit în zona de dealuri a Munteniei (Săpăturile de la Brătești-“Coasta bisericii”, jud. Dâmbovița)*, SCIVA 28/1, 1977, pp. 37-53; eadem, *Die Gruppe Brătești*, Dacia N.S. 32, 1978, p. 73-86; E. Tudor, I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Brăteștii de Sus, județul Dâmbovița*, Valachica 9, 1977, pp. 119-151; P. Roman, *Forme de manifestare culturală din eneoliticul târziu și perioada de tranziție spre epoca bronzului*, SCIVA 32/1, 1981, pp. 21-42; *Idem*, *Modificări în structura etno-culturală a Europei de sud-est în eneoliticul târziu*, SCIVA 32/2, 1981, pp. 241-245; *Idem*, *Brătești*, în C. Preda (coord.), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României, vol. I (A-C)*, 1994, p. 207; M. Petrescu-Dîmbovița, *Eneoliticul dezvoltat*, în M. Petrescu-Dîmbovița, A. Vulpe (coord.), *Istoria Românilor. I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2001, pp. 158, 168.

⁶ A. Vulpe, *Considerații privind începutul și definirea perioadei timpurii a epocii bronzului în România*, în M. Ciho, V. Nistor și D. Zaharia (ed.), *In honorem emeritae Ligiae Bârzu. Timpul istoriei (I). Memorie și patrimoniu/ Le temps de l'histoire (I). Memoire et patrimoine*, București, 1997, p. 42.

⁷ E. Tudor, *O descoperire de tip Brătești în zona Bucureștilor*, SCIVA 35/2, 1984, p. 184.

⁸ Eadem, *Ceramica aparținând culturii Cernavoda descoperită la Căscioarele*, SCIV 16/3, 1965, pp. 555-563; S. Morintz, B. Ionescu, *Cercetări arheologice în împrejurimile orașului Oltenița (1958-1967)*, SCIV 19/1, 1968, p. 105 sqq.; S. Morintz, P. Roman, *Asupra perioadei de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului la Dunărea de Jos*, SCIV 19/4, 1968, p. 74; A. Morintz, *Forme de habitat ale eneoliticului final și perioadei de tranziție la Dunărea de Jos*, Târgoviște, 2008, p. 77 sqq.; C. Schuster, T. Popa, *op. cit.*, p. 49.

⁹ A. Morintz, *op. cit.*, p. 81.

¹⁰ C. Schuster, T. Popa, *loc cit.*

Băleni, Tigveni, Buftea, Racovița-Valea Grecului), fie dealuri sau platouri înalte (Valea Calului, Retevoiești)¹¹. Deci, Mironеști-Malul Roșu, prin amplasament, nu constituie o apariție aparte din acest punct de vedere.

Așadar, până în prezent, singurele puncte unde s-au descoperit atât materiale Brătești cât și Cernavodă I sunt Buftea-La gropi și Mironеști-Malul Roșu. Aceste situri fac parte din bazinul Argeșului și al apelor sale secundare (Dâmbovița și, prin acest râu, și Colentina). Este logic să apreciem că grupuri Cernavodă I au urcat, probabil în căutare de locuri de pășunat, de la Dunăre, din zona de vărsare al Argeșului în fluviu, unde au fost documentate o serie de așezări (Radovanu-Gorgana *întâi*, Oltenița-Renie I, Căscioarele-Ostrovel, Chirnogi-Florea Baltag, Ulmeni-Tăușanca), până la Mironеști și Buftea. Nu este exclus ca tot din rațiuni economice să fi coborât din zona deluroasă spre sud și unele grupuri Brătești.

Posibil ca acest spațiu dintre Buftea și Mironеști să fi constituit „zona de tampon” dintre cele două manifestări culturale. Dacă respectivii păstori (?) s-au întâlnit cu adevărat, este, așa cum am mai spus, greu de precizat. Eventuale noi descoperiri arheologice ar putea să ne lămurească.

Posibilitatea ca presupusa „zonă de tampon” să se fi întins spre vest cam pe același aliniament este confirmată în actualul stadiu de cercetare și de punctele cu materiale Cernavodă I din bazinul Teleormanului, de la Popești, Lăceni și Orbeasca¹². Venind de la Dunăre, grupurile Cernavodă I s-au ferit a intra cu putere în zona colinară, un areal populat de comunitățile Brătești.

În estul Munteniei se schimbă situația. Urme Cernavodă I au fost descoperite în tot spațiul dintre Dunăre și Carpați. Pentru zona colinară și muntoasă, granița de vest a cernavodenilor a fost, cel puțin așa arată actualul stadiu al investigației, pe Teleajen. Dintre siturile aflate la est de râu notăm: Sărata Monteoru-Cețățuie, Berca, Gura Vitioarei-Movila, Băiești-Muchea Vulturului, Ceptura, Budureasca-Valea Pietrei și Puțul Tătarului, Pietroasa Mică-Gruiu Dării, Năeni-Dealul Daghidoiu¹³. Trebuie precizat însă, că o parte dintre aceste vestigii, în speță ceramica, au fost catalogate ca fiind de tipul/ de vreme Cernavodă I/Cucuteni B.

¹¹ E. Tudor, *Un aspect cultural post-gumelnițean descoperit în zona de dealuri a Munteniei (Săpăturile de la Brătești-“Coasta bisericii”, jud. Dâmbovița)*, SCIVA 28/1, 1977; eadem, *Die Gruppe Brătești*, Dacia N.S. 32, 1978; eadem, *O descoperire de tip Brătești în zona Bucureștilor*, SCIVA 35/2, 1984; E. Tudor, I. Chicideanu, *op. cit.*; T. Muscă, *Așezarea post-gumelnițeană de la Băleni-Români*, Apulum 23, 1986, pp. 55-86; G. Olteanu, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița, I (A-M)*, Târgoviște, 2002, p. 64; G. Olteanu, O. Cârștina, D. Căprăroiu, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița, II (N-V)*, Târgoviște, 2003, p. 10.

¹² T. Cioflan, *Cercetările arheologice de la Popești, județul Argeș*, Argesis VII, 1995, pp. 5-12. Informații suplimentare de la domnii Radian Andreescu și Pavel Mirea, cărora le mulțumim și pe această cale.

¹³ S. Morintz, P. Roman, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau*, Dacia N.S. 12, 1968, p. 76 sqq.; E. Comșa, V. Georgescu, *Cețățuia geto-dacă de pe Dealul Movila de la Gura Vitioarei*, SCIVA 32/2, 1981, p. 271 sq.; V. Teodorescu, M. Peneș, *Matricea de incidență a siturilor de la Budureasca (Budureasca I-Budureasca 31), jud. Prahova, oglindă a continuității mult milenare de viață, a unității culturale și a densității paleodemografice în zonă*, Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova I, 1984, pp. 11-50; I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Năieni, județul Buzău (Raport preliminar asupra campaniei din anul 1982)*, Mousaios 4/1, 1994, p. 33; I. Motzoi-Chicideanu, *Câteva observații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 8, 2003, p. 41; V. Dupoi, V. Sîrbu, *Pietroasele-Gruiu Dării. Incinta dacică fortificată (I)*, Buzău, 2001, p. 10 sq., 46 sqq.

Zum Endäneolithikum am Argeş-Unterlauf (Zusammenfassung)

Das Entdecken von Spuren der Cernavodă I-Kultur und des Brăteşti-Aspekts in *Mironeşti-Malul Roşu*, Bezirk Giurgiu, eine Ansiedlung am Argeş-Unterlauf, ermöglicht den Verfassern einige Feststellungen bezüglich dem Endäneolithikum in diesem Gebiet, in Mittel- und Westmuntenien im allgemeinen, vorzuführen.

Wenn in Ostmuntenien die Cernavodă I-Gemeinschaften auf keine große Hindernisse in ihrem Drang nach Norden, bis zu den Vorhängen der Karpaten gestossen sind, so änderte sich die Lage westlich des Teleajen-Flusses. Ab hier, in Mittel- und Westmuntenien fanden die Cernavodă I-Gruppen, wahrscheinliche Hirten, die mit ihren Tierherden Weideplätze suchten, Siedlungen des Brăteşti-Aspekts. Das führte dazu, dass gemäß dem heutigen Forschungsstand von einem „*Grenzgebiet*“, welches ein mögliches Breitband zwischen Buftea und Mironeşti, Orte wo sowohl Cernavodă I- als auch Brăteşti-Keramikware gefunden wurde, einnahm, zwischen diesen zwei endäneolithischen Erscheinungen gesprochen werden kann.